

**BEDROS
HORASANGIAN**

PESCĂRUȘUL, LIVADA DE VIȘINI ȘI GENERALII

Să stăm strîmb și să judecăm drept: cui îi mai arde în aceste zile de literatură? Nu trebuie să ne facem iluzii, oricît de „culturali” ne-am dovedi. Să luăm lucrurile așa cum sînt, fără naivități și fără să ne supărăm pe nimeni, să ne vindecăm de răuțați prin orgolii (și viceversa): acum toată lumea vrea TEATRU! De la cei mai mici dintre noi — care, oricum, au colorat și înviorat morița stradă de pînă mai ieri — pînă la cei bătrîni care și-au deschis conștiințele și au dat frîu liber să zburde amintirilor pomenind de Canal, de Gherla și Aiud, Pitești și Caransebeș. Fete sau băieți, români sau minoritari, FSN-iști sau partidiști, studenți sau militari în termen, și tot așa, într-un cuvînt, poporul, ce mai, tînjește la miracolul scenei. Și avem parte de spectacole cu prisosință! De la Prut și pînă la Tisa, de la Dunăre pînă la izvoarele Siretului, tot muritorul și nemuritorul de rînd de pe aceste plaiuri ghetto-dacice (formula îi aparține lui Paul Georgescu, care, din păcate, n-a mai apucat să vadă ce ne-a fost dat nouă) trăiește, cu înfrigurare participativă, prin gazete (de tot soiul!), radiouri (două, trei posturi centrale, plus cele teritoriale recent reînființate) și o televizie, draga de ea, bună, rea, bine că e. Aici se joacă, și nu doar marța, pentru moment cel puțin, cele mai grozave piese din repertoriul stagiunii 1989-1990. Pînă să vină Andrei Șerban și Peter Brook, Ciulei, Esrig sau Lucian Pintilie ca să revizuiască activitatea teatrală, dar și să monteze cele mai din cele mai lucrări dramaturgice, avem la îndemînă minunile improvizate de acel inefabil autor numit viața. Dar și alte spectacole, pe diferite scene, din București sau din provincie, care fac să se mențină la un nivel ridicat interesul marelui public pentru teatru. Mă voi opri doar la două dintre ele dintr-un motiv strict subiectiv și particular: se joacă la București și sînt de A.P. Cehov **Pescărușul** la Teatrul Giulești și **Livada de vișini** la „Nottara”. De

ce mă agăț tocmai de aceste lucrări cehoviene cînd, păi nu, mi s-ar putea reproșa, cu vînjoșia furiei de moment ce ne caracterizează, abia l-am dat jos de pe soclu pe Vladimir Ilici? Ce, altceva nu găseam? Mai în glumă, mai în serios, îmi vine să cred că tocmai în aceste luni de agitație politică, socială și, de ce nu, sufletească (a tuturor dar și a fiecăruia dintre noi), pușintel Cehov nu ne strică. Invit pe toți cei care nu au văzut aceste spectacole să sacrifice cite o seară de proces, de **Teleenciclopedie**, de **Telecinematecă** sau handbal în șapte și să se ducă la teatru. Nu pentru cine știe ce distribuții, montări sau mai știu eu ce găselnițe regizorale. Doar pentru niște personaje. Niște oameni cam șovăitori, vor și nu prea știu ce, înaintează, cad, se ridică, iubesc, mai și mor, trăiesc, la urma urmelor, nici bine nici rău, suferă, rîd, plîng, se vaită, speră, se tem, e atîta învălmășeală în sufletele acestor personaje încît îți vine să întreb: dar cu noi ce se întîmplă? Și chiar din sală sau abia ajunși acasă începem la rîndul nostru să ne punem întrebări. E suficient să se declanșeze acest mecanism al interogațiilor. Și descoperim că am trecut brusca de indiferență și pasivitate, de la minciună și suspiciune autodevoratoare la energetism și virulență. Sub toate aspectele, în viața de zi cu zi sau în cea social-politică. Cu rezultatele cunoscute: agitație, nervi, dușmăneală, revendicări, ei bine!, solicitări, ei lasă! de ce tocmai ăla?, de ce eu, scrișnește din dinți, mărunț din buze, făcut cu ochiul, ambiț și dat cu cotul, călcăt pe bătătură, chiar pus și piedici, ce mai, ca la teatru.

Încercați să citiți în aceste zile cîteva pagini din Flaubert sau Radu Petrescu. Eventual să aveți răbdarea necesară ca să parcurgeți de la cap la coadă, nu neapărat cu creionul în mînă, pagini din opera celui care se naștea, pe 17 ianuarie, la Taganrog, un orașel la Marea de

Azov, acum 150 de ani: A.P. Cehov. Uimirea noastră, dar și bucuria lecturii vor fi repez alterate de luciditatea veșnic la pîndă și vom da din cap amintindu-ne de replica unuia dintre eroii cehovieni: **Urit mai trăiți, domnilor!** Și, atînș în orgoliul nostru, nu va trebui oare să răspundem: **celălalt**, cel din carte sau de pe scenă, nu are cumva dreptate? Oare nu cumva ele, personajele, au devenit **spectatori** iar noi am ajuns — și mai sîntem, clipă de clipă —, actorii unei uriașe tragicomedii cu 23 de milioane de personaje? Lucrurile sînt atît de incilcite și amestecate încît e foarte greu să despărțim net binele de rău, uritul de frumos, vinovăția de inocență, responsabilitatea de ticăloșie. Și apoi nici prea mult elan și energie nu ne-au mai rămas ca să dialogăm nițel și cu noi înșine. O resurecție morală a conștiințelor la nivel individual se lasă încă așteptată. Să ne întrebăm în fața propriei noastre judecăți, pe tăcute și nu de ochii lumii: noi pentru ce trăim? Cine am fost și cine sîntem? Ce ne dorim și ce mai sperăm de la viață? Să ne judecăm în taină, înfrigurați și responsabili, temîndu-ne de minciună ca de un glonț rătăcit, pentru ceea ce am făcut sau n-am fost în stare să facem. Atunci — deja zilele adunate devin luni iar timpul își face datoria în continuare — ca și acum. Din ce colectăm de la televiziune sau din presă se pare că toată lumea e **nevinovată!** Uriașa vină generală s-a transformat într-o deculpabilizare tot atît de generată. Nu s-a găsit nici măcar unul care să recunoască: da, domnilor, am greșit, sînt vinovat, recunosc, sînt pregătit să-mi ispășesc pedeapsa și apoi să trăiesc alfel! Nu am zărit un astfel de om, nici printre cei care sînt azi în boxe, nici printre cei care mișună — păi nu e libertate, ă? — și încercă să se strecoare nu la adăpost ci mai sus, tot înainte, **hoch!**, cum îi scrie ironic Caragiale lui Zarifopol. Un sistem totalitar s-a prăbușit. Un partid de aproa-

pe patru milioane. a intrat în „adormire“ — precum masonii în '48, cine mai știe azi de marele proces ce li s-a intentat? — și s-a aneantizat, formal cel puțin. Sute de mii de membri ai aparatului represiv — să folosim cuvinte gingașe ca să nu deranjăm și jignim bieții oameni! — care a fost garantul și girantul puterii s-au volatilizat de parcă nici n-ar fi fost. Măi să fie: nici un vinovat? Cum așa? Chiar așa, ca la teatru, nene. Nimeni usturoi n-a mâncat, ei lasă că-l aranjăm noi și pe Cehov asta, gurile nu miros decât a vanilie și trandafiri. Ațiția colonei și generali care dădeau fiori — ba chiar și senzații mult mai concrete cu urmări fizice vizibile — se disculpă cu o nonșalanță și tenacitate demne de idealuri mai frumoase. Noi n-am făcut nici un rău, doar datoria, am apărat poporul, avutul obșteșc și ne-a fost gîndul doar la binele public și fericirea generală. Nu știu nimic, n-am auzit nimic, **nu cunosc! n-am fost informat!**, unii au dormit cînd pe străzi se omorau oameni, alții erau prin alte camere (?) tocmai cînd se transmiteau ordine ucigașe, pînă la urmă încep să crezi că ai halucinații. În femei și copii n-a tras nimeni — vorbe, oameni răi, ce mai! — înorși nici n-au existat, dacă ei au reușit să dispară, și nu ne rămîne decît să vișăm alături de Ania din **Livada de vișini**. Și o bucurie liniștită, o bucurie adîncă se va lăsa peste sufletul tău ca soarele în amurg peste zare, și vei zîmbi, mamă! Cum să nu te apuce pandaliile și să nu dai în fandacsie, cine e de vină? Unde sînt inovații? De ce n-ar fi Cehov, ă, chiar așa, ia să căutăm noi puțin la dosar. „Pînă mîine să fie la mine pe birou, nu sînt mulțumit de voi, luați banii de pomană, cum a rămas ăsta fără dosar?“, nu cumva e o intervenție străină că pe la noi oamenii sînt cumsecade, cum să fie moarte de om, noro, e clar că prin alte părți trebuie găsiți ticăloși. Ia să vedem noi ce-i cu ăștia, ia, poftim, Ranevskaia, moșierită, Lopahin, negustor, Simeonov-Pișcik, moșșier, cum de n-au fost trimiși ăștia la canal? cîtă lipsă de vigilență, ia să mai vedem, Irina Arkadina, artistă, Boris Trigorin, scriitor, Dorn, medic, păi ăștia-s de vină, mama lor de intelectuali, nu și-au virit mințile în cap niciodată, ei lasă că le arătăm noi, ce-și inchipuie! Ceva foarte simplu și straniu în același timp: toate socotelile cu implicații juridice se învîrt în jurul participării la represiunea organizată între 16 și 22 decembrie. Că ăla a zis, ba că n-a spus, a fost prezent la teleconferința sau nu s-a trecut în stenogramă. **DAR. Pînă la 16 decembrie** cine a fost „male și tale“ de ne clănțăneau dinții în gură de fiecare dată cînd îți bătea cineva în ușa? Cine au fost **STÎLPILII SOCIETAȚII** — care nu e o piesă de Ibsen, ci o dramă pe care am trăit-o cu toții în acești zeci de ani, de cînd am fost copii și pînă am îmbătrînit înainte de a fi bătrîni? Mi se face greață mie de mine însumi cînd văd cu cîtă nerușinare și indecență — nu numai în fața miilor de victime — nimeni nu e dispus să-și recunoască „cinstii“ și „din suflet“ vinovăția. Oare chiar nimeni nu vrea să înțeleagă că, totuși, se poate trăi și altfel? Chiar și cei căzuți în greșală au șansa asta. Unde sînt torționa-

rii? Delatorii, informatorii, anchetatorii? Oare nu sînt niște pașnici cetățeni care trăiesc așezat și blînduț printre noi, ne zîmbim și ne mîngîiem reciproc copiii, niște oameni cumsecade la urma urmelor? **Adevărul este o proprietate publică**, clama (cam în deșert, dar cu consecvență!) S. Grigorianț, un dizident conațional cu Cehov. Dar dacă nimeni nu are nevoie de adevărul integral? Toți fug de el, și pe scenă și în viață. Atunci sigur că o șmechereală de proastă calitate, amestec de Pristanda, Cațavencu și Dandana-che, încearcă să convingă și să exploateze cu viclenie propriile noastre slăbiciuni. Creștinești, omenești, oricare ar fi ele. Adică, la urma urmelor, de ce să trimitem în producție oameni care au bătut și schingiuț, au filat și filmat și turnat prieteni, chiar și rude, au degradat și înjosit tot ce e mai nobil și frumos între oameni? Iar dacă nu te simți vinovat cu nimic, de ce n-ai deveni și nițel erou? Mai o stea, mai două, mai cinci, coniacul fin și cu buchet oferit la avansare. Urmăream („ca la teatru“) la televizor imagini din nopțile de cumpănă și împușcături prezentate acum, la început de martie, și parcă visam. Doi generali, unul în uniformă — vă mai aduceți aminte de schița lui Cehov **Nuntă cu general?** — altul în civil (dar ambii cu brasarde tricolore la brați!), oameni dintre cei mai bine informați și temuți din țară, jucau minunat — credeau domniile lor — niște roluri de inocenți și vajnici luptători pentru democrație. Cuvîntul **dement** folosit pentru cel care pînă cu cîteva ore înainte fusese președintele țării și secretar general de partid de către unul dintre cei care l-au **susținut și protejat** mi se părea nerușinată! Se juca teatru!

Nu este o ipoteză ci o convingere. Cum să te transformi în 24 de ore din lup hrăpăreț în ciobănesc mioritic, apărător de nădejde al turmei? O scenă imagine antologică: Postelnicu (șefu!) introdus în camera unde mai micul subaltern — ge-

neralul Vlad — cu fața la aparatul de luat vederi asigura poporul de devotamentul lui. Iar pe (săracu!) Postelnicu nu-l mai cunoștea nimeni, un ticălos reținut de revoluționari, un dement mai mic, noi nu-l cunoșteam, nu e „de-ai noștri“. Oare ce era în sufletul (brrrr!) lui Postelnicu văzîndu-l pe d. general Vlad că nu-i spune „Să trăiți!“? Iar dacă în noaptea cu pricina domni generalii au dat unele dispoziții prin care s-au salvat și alte vieți omenești e foarte bine, dar vina domniilor lor pînă în acel moment rămîne intactă. Se pot acorda circumstanțe atenuante, dar răspunderea — nu numai morală — este imensă. „Colaborarea“ și convertirea în ultima clipă la noul făgaș al istoriei nu poate ierta (nici uita!) tot ce-au însemnat aceste cohorte de mandarini ai terorii în masă. Mai mult, răul indus în adînc: în Germania de răsărit — cifrele s-au dat publicității! — la fiecare „lucrător“ din securitate erau arondați 35 (trezeci și cinci!) de informatori. Oamenii obscuri, „cehovieni“, de la studeții și muncitori pînă la chelneri, universitari, administratori de locuințe și gospodine. O uriașă pînză de păianjen a delațiunii și suspiciunii reciproce.. Poate nici nu vom putea acuza tot ce-ar fi de adus la lumină. Omul transformat în priurul lui dușman, prietenul sacrificat pentru o bursă în străinătate, iar egoismul echivalînd cu justificarea. Tocmai de aceea, acum, la 150 de ani de la moartea unui om bun și blînd, nu-i putem ierta (sufletește, desigur, justiția își va vedea oricum de socotelile ei care nu totdeauna coincid cu ale noastre) pe toți acești actori ai morții și uritului. Să uităm deci pentru o seară de Nuță, Mihalea, Macri și Iulian Vlad, de Chițac și Gușe și să ne ducem la **Pescărușul**. După spectacol, dacă nu aveți nimic de scris pentru vreo revistă, va fi mult mai frumos. Poate nu totul e atît de urît. „Konstantin Gavrilovici s-a împușcat...“, este ultima replică din piesă. Oare unde am mai auzit așa ceva? □

UN PICTOR PERSONAJ DAN DUMITRESCU

